บทเพลงและการเมือง: **ซิมโฟนีหมายเลข 9** (คอรัลซิมโฟนี) ของ ลุดวิก ฟาน เบโธเฟน (1824) มากกว่า "เพลงสรรเสริญแด่ความสุข" เพลงแห่งมวลมนุษย์ชาติ แห่งสันติภาพ การให้อภัยและเสรีภาพ

ดร.อองรี ปอมปิดอร์* เขียน และ คมธรรม ดำรงเจริญ แปล

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่การแสดงดนตรีซิมโฟนีหมายเลข 9 ของลุดวิก ฟาน เบโธเฟ่นครั้งแรกที่กรุงเวียนนา ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1824 มีการกล่าวถึงหรือเขียนถึงงานดนตรีอันยิ่งใหญ่ชิ้นนี้อยู่มาก ซิมโฟนีนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อ คอรัลซิมโฟนี เนื่องจากใช้เสียงนักร้องเป็นส่วนหนึ่งของดนตรีในกระบวนที่ 4 เป็นผลงานระดับตำนานของนักแต่งเพลงผู้ที่หูไม่ได้ยินเสียงใดๆ แล้ว แต่สามารถถ่ายทอดงานดนตรีชั้นครูนี้ออกมาได้อย่างดีเลิศ An die freude ท่อนร้องประสานเสียงแบบปลุกใจซึ่งประพันธ์คำร้องโดย เฟรดริค ฟอน ชิลเลอร์ (ค.ศ.1759-1805) ถูกใช้แทนสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาตินิยมเยอรมัน ในตอนต้นศตวรรษนั้น ในศตวรรษถัดมาได้มีการนำเพลงนี้ไปเกี่ยวข้องกับการปกป้องคุณค่าอารย-ธรรมยุโรปและประวัติศาสตร์ทางการเมืองของยุโรปในช่วงก่อตั้ง ทว่าในช่วงปีหลังๆ มานี้เพลงปลุกใจนี้มิได้แค่เหมาะกับสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่ยังเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของความเป็นประชาธิปไตย ที่มีการเรียกร้องกันมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นสัญลักษณ์แห่งเสรีภาพที่ทุกประเทศในโลกแสวงหา ทุกวันนี้เพลงนี้เป็นมากกว่าเพลงประจำสหภาพยุโรป เป็นเพลงที่ทุกคนทั่วโลกรู้จักและให้การยอมรับในฐานะดนตรีแห่งประชาธิปไตย เสรีภาพ ความเสมอภาค และการเคารพความแตกต่าง

Abstract

Since the time of the first performance of Ludwig van Beethoven's Ninth Symphony in Vienna in May 1824, everything has been pretty much said and written about this monumental work. The choral symphony–so called because of the significant presence of human voices in the fourth movement–now belongs to the myth of a composer who, despite his deafness, was able to express his inner music in a monumental and symbolic work. The An die Freude ("to joy") movement, in the form of a joyous song composed to a text by Friedrich von Schiller (1759-1805), represented at the beginning of that century one of the signs of triumphant German nationalism. During the next century, the symphony became associated with the defence of the values of European civilization and the political history of Europe in the process of

* ผู้ควบคุมวงขับร้องประสานเสียง สาขาการควบคุม และรวมวง วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

construction. After reviewing the history of the symphony, this article shows that the Ode to Joy is no longer limited to European ownership and to being a symbol of European Union. It is nowadays a hallmark of a growing commitment to democratic values, the sign of an increasing desire for freedom in almost all countries of the world. Beethoven's hymn is a universal music seen–and recognized–in the defence of democratic values, those of liberty, equality of all people and respect for differences between them.

นับตั้งแต่ความสำเร็จจากการออกแสดงครั้งแรกของซิมโฟนีหมายเลข 9 ในบันไดเสียงดีไมเนอร์ ของ ลุดวิก ฟาน เบโธเฟน (Ludwig van Beethoven, 1770–1827) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1824 ณ กรุงเวียนนานั้น บทประพันธ์นี้กลายเป็นบทประพันธ์ที่สำคัญและโดดเด่นสำหรับวงออร์เคสตรา และวงขับร้องประสานเสียงที่ถูกหยิบยกมาวิพากษ์วิจารณ์เกือบสองศตวรรษ ทั้งในแง่มุมของประวัติ-ศาสตร์ดนตรีและประวัติศาสตร์สังคมศาสตร์ คอรัลซิมโฟนีซึ่งเรียกตามกระบวนสุดท้ายที่มีเสียงร้องของมนุษย์ได้กลายเป็นผลงานประพันธ์อันเป็นตำนานที่เขียนขึ้นจากเสียงภายในของนักประพันธ์ ผู้ซึ่งสูญเสียโสตผัสสะแห่งเสียงภายนอก ผลงานซิมโฟนีหมายเลขสุดท้ายที่โดดเด่นกว่าผลงานอื่นๆ นี้เอง ทำให้นักประพันธ์ท่านนี้ ได้กลายเป็นวีรบุรุษแห่งเยอรมันนีและเข้าสู่ทำเนียบแห่งนักประพันธ์ที่สำคัญที่สุดแห่งคริสตศตวรรษที่ 19[1]

เพลงนี้ได้ใช้บทกวีของกวีผู้ยิ่งใหญ่ คือ เฟรดริค ฟอน ชิลเลอร์ (Friedrich von Schiller, 1759–1805) ผ่านทางฉันทลักษณ์ของเพลงร้องที่สนุกสนาน อาน ดี ฟรอยด์ (แด่ความสุข: An die freude) ซึ่งเพียงไม่กี่สิบปี หลังจากเพลงบทนี้ถูกประพันธ์ขึ้น เพลงนี้ก็ไม่ได้เป็นเพียงแค่สัญลักษณ์ของเพลงในภาษาเยอรมันที่สำคัญ แต่รวมถึงการเป็นเพลงที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของยุโรป และไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น บทเพลงนี้ได้มีผลไปถึงประวัติศาสตร์การเมืองของยุโรปและอีกหลายๆ ประเทศในต่างทวีปที่ถวิลหาซึ่งเสรีภาพและประชาธิปไตย นอกจากการเป็น “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” กระบวนที่สี่ของบทประพันธ์นี้ยังสามารถตีความถึงการเป็น “เพลงสรรเสริญแด่เสรีภาพ” หรือจะเรียกว่าเพลงแห่งสันติภาพและเสรีภาพก็ได้ในอีกทางหนึ่ง แม้ว่าเพลงนี้ไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มเพลงปฏิวัติการเมือง แต่ประเด็นหลักตลอดคริสตศตวรรษที่ 20 ของเพลงนี้ ยังคงเกี่ยวข้องกับคุณค่าของประชาธิปไตย สิ่งที่น่าสนใจในเพลงนี้ไปไกลเกินกว่าทำนองหลักอันไพเราะที่เรียบง่าย จากความเรียบง่ายของทำนองหลักนี้เอง ทำให้เพลงนี้เป็นที่จดจำได้ง่ายและกลายเป็นแนวทำนองที่สามารถร้องตามและเป็นที่นิยมได้อันเป็นหนึ่งในลักษณะที่สำคัญของเพลงการเมือง เพลงนี้มีแนวคิดร่วมกับแนวคิดเรื่องความเสมอ-ภาคเท่าเทียมที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงคราม อันหมายถึงแนวความคิดเรื่องประชาธิปไตย ความเสมอภาคทางการเมือง และเสรีภาพ ที่ยังคงเป็นที่ถวิลหาในหลายๆ ประเทศทั่วโลกแม้ในปัจจุบัน

---

1 ในยุคที่เบโธเฟนอยู่ ท่านเป็นที่รู้จักในกลุ่มประเทศแถบ ออสเตรีย และเยอรมันนีเป็นหลัก และเป็นที่รู้จักพอสมควรในฝรั่งเศส และอังกฤษ

บทความต่อไปนี้จะพยายามแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของชิ้นงานเพลงนี้ในสถานที่ทั่วโลก และความเชื่อมโยงระหว่างบทเพลงกับเรื่องของการเมือง โดยเฉพาะการที่บทเพลงส่งผลต่อการขยายตัวของความคิดแบบประชาธิปไตยในส่วนต่างๆ ของโลก

1. เพลงการเมืองและสถานะใหม่ทางสังคมของนักดนตรี

ความคิดเรื่อง คอราลซิมโฟนี (Symphonie Chorale ในภาษาฝรั่งเศส) คือผลที่สุขงอมจากการบ่มความคิดมายาวนาน โดยในปี ค.ศ.1822 เบโธเฟน ได้เริ่มที่จะทำการประพันธ์ซิมโฟนีบทใหม่ที่มีรูปแบบแตกต่างออกไปจากที่มีอยู่ก่อนหน้านั้นหรือไม่ก็ปีที่มีการประชุม ณ กรุงเวียนนา (1815) เบโธเฟนมีความคิดที่จะนำงานเขียน อาน ดี ฟรอยด์ (An die freude) ของชิลเลอร์มาใส่ทำนอง และจากบรรยากาศทางการเมืองที่ค่อนข้างพิเศษในขณะนั้นคือ การกลับมาเติบโตของกระบวนการชาตินิยมออสเตรียและเยอรมันหลังการการมีชัยเหนือนโปเลียนแห่งฝรั่งเศส จึงไม่แปลกที่นักประพันธ์ท่านนี้มีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงอุดมการณ์แห่งปิตุภูมินิยม[2] ในเวลาเดียวกันนี้บทเพลงที่เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดที่ถ่ายทอดอุดมการณ์นี้คือ เดร์ โกลไรชเชอ อาวเก็นปลิก (ห้วงเวลาแห่งเกียรติยศ : Der Glorreiche Augenblick, opus 136) ที่ออกแสดงเมื่อวันที่ 26 พฤษจิกายน ค.ศ.1815 ในโรงมโหรสพในพระราชวังแห่งจักรวรรดิ ณ กรุงเวียนนาต่อหน้าพระพักตร์และเชื้อพระวงศ์ หากมองผ่านทางลักษณะและโครงสร้าง บทประพันธ์นี้ได้เปิดทางใหม่ให้กับซิมโฟนีแห่งอนาคต “การเรียกร้องซึ่งภราดรภาพแห่งมนุษย์ชาติต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชคือการรวบรวมเสียงแห่งประชา ซึ่งได้ปรากฏอยู่ตลอดเวลาในบทประพันธ์นี้”.[3]

ผลงานซิมโฟนีนี้ถูกจับตามองมากที่สุดในเรื่องแนวคิดใหม่ด้านดนตรี กล่าวคือ การเป็นบทประพันธ์ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเพลงโอราโตริโอแบบเฮนเดล เพลงปฏิวัติแบบฝรั่งเศส และเพลงชาติซึ่งเป็นแนวเพลงที่นิยมกันมากในประวัติศาสตร์ช่วงกระบวนการชาตินิยม[4] ร่องรอยแรกของซิมโฟนีหมายเลข 9 นี้ที่ดูเหมือนจะเป็นเพียงหมายเลข 8 กล่าวคือ แนวคิดที่จะมีวงขับร้องประสานเสียงขนาดใหญ่สักช่วงหนึ่ง ความคิดเรื่องของการใช้การร้องประสานเสียงเพื่อแสดงออกซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งความเป็นชาติและประชาคมภายใต้ภาษาและวัฒนธรรมเดียวกันนี้ มีให้เห็นในบทประพันธ์ เดร์ โกลไรชเชอ อาวเก็นปลิก ก่อน “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” ในบริบทชาตินิยมนี้เพลงซิมโฟนีบทใหม่จะถูกออกแสดงในงานคอนเสิร์ตยุโรป ซึ่งเป็นความพยายามที่จะสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองของยุโรป ภายใต้คำจำกัดความของ เคลเมนส์ เวนเซล ฟอน เมตเตรนิส (Klemens Wenzel von Metternich, 1773 – 1859) จากความคิดที่ว่าเป็นทางออกเดียวที่จะป้องกันการกลับมาของทรราชและสงคราม

---

[2] เพลงจำนวนมากที่เขียนอุทิศให้กับประเทศผู้ชนะ

[3] Esteban Buch, Le Neuvième de Beethoven (Paris: NRF Gallimard, 2003), 99.

[4] ซิมโฟนีหมายเลข 9 ถูกจัดไว้ในเพลงประเภทเพลงการเมืองสมัยใหม่ เช่น God save the King ในสหราชอาณาจักร และ La marseillaise ในฝรั่งเศส

สำหรับเบโธเฟนแล้ว การเขียนผลงานนี้เป็นงานที่ยาวนานและความคิดในการประพันธ์ผลงานนี้ถูกพับเก็บไปพักหนึ่งจากเหตุผลของการทำงานอื่นๆซึ่งกำลังชุกอยู่ในขณะนั้น โครงการเขียนซิมโฟนีนี้กลับมาอีกครั้งในปี ค.ศ. 1822 จากการได้รับการว่าจ้างจากสมาคมฟิลฮาร์โมนิกแห่งลอนดอน ซึ่งเบโธเฟนก็ตอบรับการว่าจ้างนี้อย่างเต็มใจ ผู้ที่แวดล้อมเบโธเฟนต่างให้การสนับสนุนในโครงการนี้ และคาดหวังว่าซิมโฟนีที่จะกลายเป็นซิมโฟนีหมายเลข 9 นี้ จะมีส่วนร่วมแบ่งปันอุดมการณ์ปิตุภูมินิยม และเป็นการกลับสู่หน้าฉากดนตรีของนักประพันธ์ท่านนี้[5] ท้ายที่สุดแล้วซิมโฟนีนี้ออกแสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1824 ณ โรงละครเครนธ์เนอร์ธอร์ กรุงเวียนนา “การแสดงดนตรีอันยิ่งใหญ่ของท่าน ลุดวิก ฟาน เบโธเฟน” ซึ่งประกอบไปด้วย โหมโรงขนาดใหญ่ (เพลงโหมโรง ดี รูอีเนน ฟอน อาเธน ฉบับเรียบเรียงขึ้นใหม่)[6] เพลงชุดสรรเสริญ (บทมิสซา โซเลเนล) และเพลงซิมโฟนีขนาดใหญ่ “ซึ่งกระบวนสุดท้ายประกอบด้วยเหล่านักร้องเดี่ยวและกลุ่มนักร้องประสานเสียงบนเนื้อร้องของชิลเลอร์ แด่ความสุข” ใบประกาศโฆษณายังระบุอีกว่า “นักประพันธ์จะเป็นผู้ควบคุมวงด้วยตนเอง”[7] คอนเสิร์ตครั้งนี้ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่ง ทุกความคิดเรื่องปิตุภูมินิยมพรั่งพรูขึ้นในความปิติแห่งบทขับร้องประสานเสียงในกระบวนสุดท้าย “แด่ความสุข” เหตุจากการออกแสดงครั้งแรกของซิมโฟนีหมายเลข 9 ที่ถูกกล่าวขวัญในมุมมหาชน สถานะของเบโธเฟนจึงถูกยกขึ้นไปจากการเป็นเพียงแค่ลูกจ้างของผู้อุปถัมภ์หรือคนมีเงิน กลายเป็นเสมือนผู้ประกาศถ้อยคำของมวลชนผู้ใฝ่หาเสรีภาพจากบทกวีของชิลเลอร์ ขณะเดียวกัน อันตอน ชินด์เลอร์ (Anton Schindler, 1795 – 1864) ได้เขียนในบันทึกว่า “ในชีวิตนี้ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินเสียงปรบมือที่บ้าคลั่งและจริงใจเท่ากับวันนี้”[8]

2. สุนทรพจน์เรื่อง “สุขแห่งภราดรภาพ หรือ “เสรีภาพ” ?

โครงการที่จะนำเอาร้อยกรองของชิลเลอร์มาใส่ทำนองนั้นไม่ได้เป็นเรื่องใหม่เลย ในขณะนั้นความคิดนี้เริ่มตั้งแต่เบโธเฟนค้นพบ “ถ้อยแถลงแห่งเสมอภาค“ ในปี ค.ศ.1785[9] ร้อยกรองของชิลเลอร์นั้นเต็มไปด้วยความคิดเรื่องของสุขแห่งภราดรภาพ ซึ่งความคิดนี้มีปรากฏอยู่บ้างแล้วในบางผลงาน เช่น “โอดแด่เสรีภาพ” (Ode a la liberte) ที่ประชาชนมีต่ออำนาจปกครองแบบเบ็ดเสร็จและทรราช เบโธเฟนเองคัดเลือกบทร้อยกรองที่ไม่แสดงถึงเรื่องทรราชอย่างเปิดเผย (ฉบับปี ค.ศ. 1801) เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่พอใจของหน่วยงานที่มีอำนาจในขณะนั้น เบโธเฟนเลือกกลอนสามบทแรกจากกลอนแปดบาทจำนวนแปดบท (ซึ่งมีลักษณะเป็นบทกลอนตอบโต้) ซึ่งเป็นช่วงบทกลอนที่หนีออกจากประเด็นหลักอื่นๆ ของกลอนต้นฉบับซึ่งพูดถึงเรื่องความโหดร้ายของโลก ดูเหมือนว่า

---

5 เบโธเฟนเพิ่งเลิกโดนจับตามองโดยทางการออสเตรียหลังปี 1815 ไม่นาน

6 Die Ruinen von Athen, op.113 ประพันธ์ขึ้นโดยเบโธเฟนในปี 1811

7 Jean and Brigitte Massin, Ludwig van Beethoven (Paris: Fayard,1967), 419.

8 เขาได้บอกไว้แม้กระทั่งว่า นักร้องชื่อ Karoline Unger (1803-1877) เป็นคนสะกิดแขนเบโธเฟนเพื่อให้หันกลับไปดูผู้ฟังปรบมือ

9 การชุมนุมเพื่อเพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมในปี1785 เป็นการเรียกร้องถึงความเท่าเทียมกันทางการเมือง และการลดทอนอภิสิทธิ์ระหว่างบุคคล

เบโธเฟนต้องการที่จะให้น้ำหนักในเรื่องความสุขที่ปัดเป่าความโหดร้ายและความกลัวเสียมากกว่า ลำดับของกลอนแต่ละบทนั้น ถูกจัดวางใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับการร้องเดี่ยวและการร้องประสานเสียงกับวงซิมโฟนีออร์เคสตรา วงขับร้องประสานเสียงร้องรับ เลียนแบบบทที่ถูกร้องนำไว้โดยนักร้องเดี่ยว การวางรูปแบบการดำเนินเพลงแบบนี้ ทำให้สามารถใช้วงขับร้องประสานเสียงประหนึ่งตัวแสดงที่คัดสรรมาแล้วเพื่อพัฒนาแนวคิดหลักผ่านวิธีการเรียนรู้ตอบโต้ กล่าวคือนักร้องเดี่ยวร้องแนวทำนองหลัก ซึ่งจะถูกเรียนรู้และร้องรับโดยเพื่อนพ้องและน้องพี่

แนวคิดหลักของเพลงซิมโฟนีบทนี้คือ “สุข” (Freude) ความสุขที่เข้าใจได้ไม่ยากว่าหมายถึงความสุขของประชาชนนับล้านที่มีต่อความปราชัยของนโปเลียนในปี ค.ศ.1815 ความสุขนี้คือ ผลของการต่อสู้เพื่อเสรีภาพอันยาวนานต่อความโหดร้ายของโลกที่แสดงออกผ่านทางสามกระบวนแรกของซิมโฟนีที่เป็นการเตรียมก่อนเข้าสู่บทขับร้องประสานเสียงในกระบวนสุดท้าย “อันที่จริงแล้วการวางแนวทางการดำเนินเพลงแบบเล่าเรื่องจากความขัดแย้งสู่ทางออกของปัญหาคือหัวใจของการเปลี่ยน-แปลงเพลงประเภทซิมโฟนี ซึ่งเป็นหนึ่งในเรื่องที่เบโธเฟนอุทิศไว้ให้กับประวัติศาสตร์ดนตรี”[10] ในซิมโฟนีทั่วไปแบบไฮเดิน น้ำหนักความสำคัญนั้นมักจะตกอยู่ในกระบวนแรกของซิมโฟนี ในทางตรงกันข้าม เบโธเฟนกลับให้น้ำหนักไปในทางกลับกันโดยให้กระบวนสุดท้ายเป็นการคลี่คลาย สรุปทุกอย่างที่ถูกสร้างตระเตรียมมาในสามกระบวนแรก ซึ่งการวางแผนบทประพันธ์แบบ “cathartique” นี้มีให้ได้ยินมาแล้วในซิมโฟนีหมายเลข 3 (เอรอยกา 1804) หรือในการพัฒนาตัวโน้ตสี่ตัวในซิมโฟนีหมายเลข 5 (1808) การวางแผนเพลงแบบนี้ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของเบโธเฟนอย่างชัดเจน วงขับร้องประสานเสียงทำหน้าที่ตอบคำถามและให้ความเข้าใจกับทางออกของปัญหา คอรัลซิมโฟนีบทนี้ได้กลายเป็นบทเพลงที่ถูกพยายามตีความมากด้านปรัชญา เช่นเดียวกับการพยายามตีความการวางแนวการเขียนเสียงประสานที่ถูกตีความถึงเส้นทางของชะตากรรมของมนุษย์ชาติ ซิมโฟนีหมายเลข 9 เปรียบเสมือนบทสุนทรพจน์อันงดงามแห่งมนุษย์ หากเจาะจงลงไปในช่วงการนำเสนอแนวทำนองหลัก แนวทำนองนี้จะถูกใช้เป็นหลักตลอดจนไปถึงช่วงบทสรุปของการขับร้องประสานเสียง โครงสร้างของซิมโฟนีที่มีหัวใจเป็นมนุษย์ที่นำเสนอโดยเบโธเฟนนี้เอง ที่เป็นการนำเสนอความคิดสุดท้ายของนักประพันธ์ท่านนี้ที่ว่าด้วยอุดมคติแห่งภราดรภาพและสันติภาพ อันเป็นประเด็นหลักของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนโลก

[10] Buch, 119.

3. ท่วงทำนองแห่งความสุข เสียงของมนุษย์ในทุกสถานะ

ทำนองแห่งสุข (Freudens-melodie) ถูกนำเสนอก่อนเข้าในส่วนของการขับร้องประสานเสียงโดยเครื่องดนตรี เสียงร้องเองถูกเขียนขึ้นในลักษณะการเขียนทำนองให้เครื่องดนตรีโดยการกระโดดข้ามขึ้นเสียงคู่แปด เหล่านักร้องในยุคนั้นบ่นถึงความยากในการร้อง และนักวิจารณ์วิพากษ์วิจารณ์ถึงรูปแบบการประพันธ์นี้[11] ในห้องเพลงแรกแนวทำนองนั้นบรรเลงในแบบร่ายโดยเครื่องดับเบิลเบส และถัดมาถูกหนุนด้วยเสียงเชลโลโดยการเล่นลักษณะทำนองและระดับเสียง เดียวกัน แนวทำนองจากเครื่องเสียงต่ำนี้ถูกดัดแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อเตรียมการเข้ามาของแนวทำนองที่ถูกพัฒนาให้ซับซ้อนยิ่งขึ้นที่เล่นโดยเครื่องอื่นๆ ด้วยรูปแบบทำนองที่ง่ายและชัด ทำนองแห่งสุขนั้นประพันธ์ขึ้นตามแบบเพลงชุดสรรเสริญ ซึ่งใกล้เคียงกับเพลงการเมืองที่เคยถูกทำมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นโดย ไฮเดิน (Joseph Haydn (1732-1809)) หรือ โมสาร์ท (Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1795))[12] อย่างไรก็ตาม เบโธเฟนได้หยิบยกประสบการณ์จากเพลง ฟองตาซี คอราล (ในบันไดเสียงซีไมเนอร์ 1808, opus 80) ที่เขียนขึ้นก่อนหน้ามาทำใหม่ ซึ่งมีการพัฒนาวัตถุดิบในการเขียนเพลงที่ไม่ต่างกันนัก แสดงให้เห็นถึงการเขียนเพลงร้องที่พบกับจุดลงตัวกับดนตรี [13] ในซิมโฟนีหมายเลข 9 กลุ่มนักร้องนั้นร่วมกันสังสรรค์ความสุข ในประโยคเพลงแรกๆ สำหรับการร้องนั้นเสียงบาริโทนทำหน้าที่เสมือนเจ้าภาพของงานสังสรรค์นี้ โดยป่าวประกาศถึงความสุขสู่เพื่อนพี่น้องที่ร้องรับอย่างรวดเร็ว สร้างสัมพันธ์ตั้งแต่เริ่มคำพูดแรกๆ นักร้องเดี่ยวบาริโทนพยายามที่จะรีบนำทุกคนให้ละทิ้งทำนองทั้งหมดก่อนหน้าเพื่อเข้าสู่แนวทำนองหลักแห่งความสุข O Freunde! Nicht diese Tone! Sondern Lasst uns angenehmere anstimmen und Freudenvollere! (เพื่อนเอ๋ย! อย่าร้องแบบนี้! ช่วยกันร้องให้สบายและสุขกว่านี้!).

เสียงร้องของนักร้องเดี่ยวแทรกเข้ามาในเสียงบรรเลงของวงออร์เคสตรา เพื่อต่อสู้ลบล้างแนวทำนองต่างๆที่นำเสนอมาก่อนหน้า ทุกอย่างที่ถูกนำเสนอเกี่ยวกับความโหดร้ายและความน่ากลัวจะถูกปัดเป่าเพื่อรับเพลงร้องแห่งเสรีภาพ กระบวนการเรียนรู้ถูกถ่ายทอดจากนักร้องเดี่ยวสู่วงขับร้องประสานเสียง แนวทำนองหลักนั้นจะถูกใช้ไปตลอดโดยการเปลี่ยนรูปเปลี่ยนร่าง ทั้งแบบมีการหยิบยืมสำนวนดนตรีแบบทหารหรือแบบดนตรีในคริสตศาสนา การเปลี่ยนสำนวนนั้นไม่ได้ละทิ้งทำนองเดิมแต่อย่างใดแต่จะวนกลับมาในรูปแบบที่เราพอเรียกกันได้ว่า “แบบบันไดวนขึ้น”[14] ที่ไม่มีจุดสิ้นสุด

---

11 Massin, 434.

12 โดยแต่เดิมแล้วเพลงของไฮเดิน เป็นเพลงสรรเสริญพระจักรพรรดิ์แห่งจักรวรรดิ์ออสเตรีย ส่วนเพลงชาติออสเตรียนั้นใช้เพลงของโมสาร์ท และโจฮัน โฮลเซอ (Johann Holzer (1753-1818))

13 ฟองตาซี คอราล ในบันไดเสียง ซีไมเนอร์ ผลงานลำดับที่ 80 นั้นมีพื้นฐานมาจากเพลง เกเกนลีเบอ (Gegenliebe) ซึ่งเป็นเพลงร้องที่ได้แรงบันดาลใจจากเรื่องของความรัก

14 Michel Lecompte, Guide illustree de la Musique symphonique de Beethoven (Paris: Fayard),182.

แน่ชัด ในกลอนบทถัดมา (Wem der grosse Wurf gelungen) ในบรรยากาศคล้ายคลึงกับการมีส่วนร่วมของประชาคม เริ่มต้นโดยการที่กลุ่มนักร้องเดี่ยวสี่คนร้องประสานกันและร้องรับ โดยการเลียนทำนองเดิมโดยวงขับร้องประสานเสียงวงใหญ่ ในช่วงที่สาม (Freude trinken alle Wesen) ยังคงใช้โครงสร้างเดิม (Und der Cherub steht vor Gott) ก่อนที่จะสรุปจบอย่างยิ่งใหญ่โดยการค้างอารมณ์ดนตรีไว้

ในช่วงที่สี่นั้นถูกสร้างในแบบที่แตกต่างออกไปโดยสิ้นเชิง โดยเริ่มในแบบ มารเค อาลา ทูรกา (ตุรกีเดินทัพหรือที่คุ้นกันในชื่อ เตอร์กิชมาร์ช marche alla turca) โดยการบรรเลงของเครื่องลมประกอบเครื่องกระทบที่ให้ความรู้สึกแบบทหารหาญ เสียงเทเนอร์เริ่มร้องนำในสองบาทแรก (Froh, wie seinen Sonnen fliegen) ตามด้วยการร้องรับทันทีโดยวงขับร้องประสานเสียงชายล้วน บทของการเรียนรู้ร้องรับกลับมาซ้ำอีกครั้งหนึ่งภายใต้รูปแบบทหารหาญ ซึ่งเหล่าผู้ชายได้รวมพลเป็นกองทัพวีรบุรุษ ท่วงทำนองการเดินทัพโดยการบรรเลงเพียงเครื่องดนตรีโดยไม่มีนักร้องนั้นกลับเข้ามาอีกครั้ง ซึ่งไม่ต้องสงสัยเลยว่าเป็นการอุปมาถึงเสียงสมรภูมิสงคราม ท่อนนี้มาถึงช่วงสุดท้ายโดยการกลับมาร้องรับบทร้อง ในครั้งแรกด้วยวงขับร้องประสานเสียงทั้งวง และช่วงนี้เองที่สื่อถึงการเป็นเพลงสรรเสริญทุกๆ คนร้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อแสดงออกถึงชัยชนะต่อสิ่งเลวร้าย และความสุขที่ได้อยู่รวมกันภายใต้ภราดรภาพ

ในทันทีทันใดนั้น แนวทำนองฮึกเหิมแนวใหม่จากกลุ่มนักร้องประสานเสียงชาย (Seid umschlungen, Millionen!) เรียกร้องการรวมตัวกันของมนุษยชาติภายใต้ความสุขแห่งพระบิดาผู้สร้าง (Vater) ในช่วงนี้ดนตรีมีจังหวะจะโคนที่ฟังดูศักดิ์สิทธิ์และลึกลับจากรูปแบบการร้องที่คล้ายคลึงกับเพลงสวดเกรกอเรียนในยุคกลาง เป็นการร้องถึงพระผู้เป็นเจ้าที่มองไม่เห็นและมีพระคุณ จากนั้นเบโธเฟนได้นำทำนองสองทำนองมาเขียนเป็นทำนองไล่กันสำหรับวงขับร้องประสานเสียง เราสามารถรับรู้ถึงรูปแบบลักษณะการประพันธ์เพลงที่ใกล้เคียงกับรูปแบบ การประพันธ์เพลงขับร้องประสานเสียงในอดีตที่ผ่านมาในช่วงนี้ของเพลงโดยเฉพาะแบบแกรนด์โอราโตริโอแบบเฮนเดล ช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงการหลอมรวมของแผ่นดินมนุษย์และจักรวาล โลกทั้งสองได้หลอมรวมกันเพื่อประกาศถึงสัจจะธรรมสูงสุด คือ “จุมพิตนี้แด่ทั้งโลก”[15] ที่รวบรวมมนุษย์ทุกคนไว้ด้วยกัน แนวทำนองใหม่ที่เกิดจากการผสม-ผสานสองทำนองนี้เองที่แสดงถึงการผสมผสานกันระหว่างโลกอันศักดิ์สิทธิ์และโลกมนุษย์ พร้อมกับวงออร์เคสตราที่บรรเลงลูกจบอย่างเด่นชัด

---

[15] “Diesen Kuβ der ganzen Welt!” จากเนื้อร้องของชิลเลอร์ อันมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบถึงการประทานพรจากพระผู้เป็นเจ้าแห่งภราดรภาพแก่โลกมนุษย

4. “เบโธเฟนของแต่ละคน” ความนิยมต่อซิมโฟนีหมายเลข 9

เฉกเช่นเดียวกันกับผลงานประพันธ์ดนตรีอื่นๆ เบโธเฟนไม่ได้เป็นผู้ที่ทำให้ “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” กลายเป็นเพลงแห่งเสรีภาพ แต่เป็นประวัติศาสตร์ จากมุมมองทางสังคมศาสตร์และการเมืองเช่นเดียวกันกับที่มาของเอกลักษณ์ของชาติ เหตุเพราะตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์เพลงซิมโฟนีหมายเลข 9 นั้นได้ค่อยๆ กลายเป็น “เพลงการเมือง” ที่สำคัญดูเหมือนว่าผู้ประพันธ์ต้องการจะปลุกและรวบรวมทุกคนในยุโรปสู่แนวคิดปิตุภูมินิยมแห่งยุโรปมากกว่าการเป็นสัญลักษณ์ของชาตินิยมเยอรมัน เบโธเฟนได้รับการสดุดีเป็นวีรบุรุษแห่งชาติในช่วงกลางคริสศตวรรษที่ 19[16] ในคริสตศตวรรษถัดมาความโดดเด่นของ “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” ไม่หยุดยั้งที่จะมีความสำคัญ คณะปกครองไม่ว่าระบบใดก็ต่างมีการตีความบทประพันธ์นี้เป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภราดรภาพในความคิดแบบมาร์กซิสต์ เพลงแห่งเสรีภาพในความคิดแบบสาธารณรัฐ และรวมไปถึงเพลงโฆษณาชวนเชื่อในความคิดของนาซี

“เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” ได้พบกับด้านมืดตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ ในยุคกระแสชาตินิยมเยอรมัน พรรคนาซี (1933-1945) ได้ใช้เพลงนี้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อ ความสูงส่งของบทประพันธ์ของเบโธเฟนถูกนำไปใช้ในการแสดงถึงความสูงส่งของประชาชนชาวเยอรมันและเชื้อสายชาวอารยัน พรรคนาซีได้ทำให้ความหมายสากลที่แท้จริงของบทประพันธ์นี้หลับไหลไปและแทนที่ด้วยภราดรภาพแห่งประชาชาวเยอรมันเท่านั้น สะท้อนถึงความคิดแบบในวัฒนธรรมชาตินิยมแห่งคริสตศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับเจตนาแห่งผู้ประพันธ์ บทเพลงซิมโฟนีหมายเลข 9 ของเบโธเฟนนั้นถูกออกแสดงอย่างสม่ำเสมอในยุคไรช์ที่สาม บทประพันธ์นี้ถูกนำออกแสดงซ้ำแล้วซ้ำอีกในช่วงเฉลิมฉลองวันคล้ายวันเกิดของท่านผู้นำ[17] ในปี ค.ศ. 1933 บทประพันธ์นี้ถูกบรรเลงในพิธีเปิดในปีแรกของงานเฉลิมฉลองยุคนาซี ซึ่งในงานนี้เองที่เบโธเฟนและวากเนอร์ ได้กลายเป็นชื่อของนักประพันธ์หลักแห่งดนตรีเยอรมันบริสุทธิ์[18] เนื้อร้องที่เขียนขึ้นโดยชิลเลอร์นั้นสร้างปัญหาบางประการให้กับนักทฤษฎีนาซี แม้มนุษย์เป็นพี่น้องกันแต่ก็มีขอบเขตจำกัดในภราดรภาพ กล่าวคือ ไม่รวมชาวยิว พวกบอลเชวิก กลุ่มรักร่วมเพศ พวกยิปซี และอื่นๆ อีกมากมาย

---

16 ตั้งแต่ปี 1845 ในงานเทศกาลเมืองบอนน์ (Bonn) เพื่อระลึกถึงมรณะกาล

17 อโดล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler (1889-1945)) ได้กล่าวไว้ว่า “เบโธเฟน ได้สร้างดนตรีที่สามารถรวบรวม ชาวอังกฤษไว้ด้วยกัน” SCHRODER, Heribert, “Beethoven in Dritten Reich”, in Beethoven und die Nachwelt. Materialen zur Wirkungsgeschichte, Bonn, Ed. Beethovenhaus, 1986, p.221.

18 แถลงการร่วมในการประชุมสมัชชาที่ ดูเซลดอร์ฟ ในปี 1938 เพื่อต่อสู้กับ “ศิลปะหยาบ” ซึ่งคือดนตรีของชาวยิวและบอลเชอวิก (Entartete Kunst)

คณะปกครองภายใต้การนำของฮิตเลอร์ ไม่ได้เป็นคณะปกครองที่เหยียดหยามเชื้อชาติเพียงคณะปกครองเดียวที่ใช้บทประพันธ์นี้ ในปี ค.ศ.1974 รัฐบาลผิวขาวแห่งโรดีเซีย (ปัจจุบันคือประเทศซิมบับเว)[19] ได้ใช้กระบวนสุดท้ายของซิมโฟนีบทนี้เป็นเพลงชาติเพื่อแสดงถึงความเหนือกว่าของอารยธรรมตะวันตกและศาสนาคริสต์ รวมถึงการเน้นย้ำถึงความแตกต่างระหว่างเผ่าพันธุ์ จากความคิดเห็นนี้การใช้บทเพลงนี้โดยประเทศโรดีเซียนั้น เป็นการใช้ที่จอมปลอมพอๆ กับพวกนาซี ปฏิพากษ์แห่งบทเพลงนี้ยิ่งเด่นชัดจากการเจตนาละเลยความหมายของภราดรภาพที่ไม่อาจควบคู่ไปกับความพยายามสร้างอัตลักษณ์นิยมชาติ นักวิจารณ์ดนตรีไม่น้อยในยุคนั้นมักจะวิเคราะห์บทประพันธ์บทนี้ในทำนองที่ว่าเป็นเพลงที่ถูกใช้งานสำหรับการวางรูปแบบของวัฒนธรรมยุโรป และปฏิเสธวัฒนธรรมท้องถิ่นของประชาชนชาวอัฟริกัน

5. สู่การเป็นอัตลักษณ์แห่งยุโรปและสัญลักษณ์แห่งทุกประชาชาติ

ในครึ่งหลังของคริสตศตวรรษที่ 20 “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” ได้เปลี่ยนจากการเป็นเพลงสัญลักษณ์ของเผด็จการและกีดกันเชื้อชาติเผ่าพันธุ์มาเป็นเพลงที่แสดงถึงพลังแห่งประชาธิปไตย ความเข้าใจผิดในอุดมการณ์ของบทประพันธ์[20] ค่อยๆ กลับเข้ามาอยู่ในเจตนารมณ์เดิมเมื่อบทเพลงนี้ถูกประพันธ์ขึ้นนั้นคือการสดุดีคุณค่าของภราดรภาพ การให้อภัย และเสรีภาพ ภายใต้โครงสร้างทางการเมืองของยุโรปคณะผู้แทนได้คัดเลือกเพลงนี้เป็นเพลงแห่งสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการจากคุณค่าเรื่องประชาธิปไตยในบทเพลง เบโธเฟนเองก็ถูกทำให้เป็นเยอรมันน้อยลง และกลายเป็นนักประพันธ์แห่งผู้คนที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในระดับชาติและนานาชาติ ซิมโฟนีบทนี้ได้เป็นสัญลักษณ์แห่งการสร้างอัตลักษณ์ของการรวมตัวกันของประเทศต่างๆ ในยุโรปภายใต้อุดมการณ์ที่แข็งแกร่งเดียวกันคือ สันติภาพ และประชาธิปไตย ในปี ค.ศ.1971 คณะผู้แทนแห่งสหภาพยุโรปได้ย้ำรับรองสถานะของการคัดเลือกเพลงบทนี้เป็นเพลงประจำสหภาพยุโรป แฮร์เบิร์ต ฟอน คาราญาน (Herbert von Karajan, 1908-1989) ได้นำเรียบเรียงบทเพลงนี้ที่สำหรับวงออร์เคสตราออกแสดงในพิธีเฉลิมฉลองอย่างเป็นทางการ โดยมีจังหวะที่ช้าลงและส่วนของแนวร้องประสานเสียงได้ถูกดัดแปลงให้เครื่องดนตรีบรรเลงแทน จากครั้งแรกที่สหภาพยุโรปได้เลือกเพลง “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” เป็นเพลงสัญลักษณ์แห่งสหภาพแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะให้การเมืองยุโรปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในอนาคต “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” ตอกย้ำถึงความผูกพันระหว่างประเทศยุโรปกับสันติภาพและประชาธิปไตยบนพื้นฐานแห่งภายใต้พลังแห่งอุดมการณ์และการปรองดอง

---

[19] หนึ่งในรัฐบาลชุดสุดท้ายในคริสตศตวรรษที่ 20 และอัฟริกาใต้ ที่ยังคงใช้นโยบายกีดกันสีผิว

[20] เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในปีที่ 20 จากการล้มของกำแพงเบอร์ลินในปี 1989

ในขณะที่ยุโรปได้ประกาศเพลงนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งประชาคมของตนอย่างเป็นทางการ บทเพลงนี้ก็ยังได้กลายเป็นอีกหนึ่งบทเพลงแห่งคุณค่าของประชาชาติสากล ซึ่งแน่นอนว่าทำให้เพลงนี้มีความเป็นยุโรปน้อยลงแต่เป็นสากลยิ่งขึ้น ทุกวันนี้คอราลซิมโฟนีเป็นมากกว่าสัญลักษณ์แห่งการรวมตัวกันของประชาคมยุโรป บทประพันธ์บทนี้ยังเป็นบทประพันธ์สากลที่ทุกคนรู้จัก และยังจะรู้จักเพิ่มขึ้นในฐานะสัญลักษณ์แห่งการต่อสู้เพื่อปกป้องอุดมการณ์ประชาธิปไตย โดยพื้นฐานเรื่องเสรีภาพและการเคารพซึ่งกันและกันในความแตกต่าง ในประเทศญี่ปุ่นมีการออกแสดงซิมโฟนีและบทเพลงแห่งความสุขนี้ทุกปีเพื่อย้ำเตือนถึงความจริงจังแห่งเสรีภาพและภราดรภาพ[21] ปัจจุบันนี้ระบบทางการเมืองนั้นมีแนวโน้มเข้าหาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย บ่อยครั้งที่ประเทศที่ยังเยาว์วัยต่อประสบการณ์ประชาธิปไตยเช่นประเทศในแถบแอฟริกาหรือเอเชีย[22] ตีความบทประพันธ์บทนี้ด้วยโทนเสียงแห่งความคิดที่แปลกประหลาดออกไป บทประพันธ์ของเบโธเฟนนั้นเรียกร้องซึ่งการปฏิวัติ ที่ไม่ใช่เพียงแค่การปฏิวัติความคิดแบบนามธรรมหรือคำพูดสวยงามของการเรียกร้องสิทธิมนุษย์ชน หรือสิทธิแห่งความ เท่าเทียมของประชาชน[23] แต่เรียกร้องให้มนุษย์ทุกคนสามารถมีชีวิตร่วมกันภายใต้สันติภาพ เสรีภาพ และภราดรภาพ เบโธเฟนเองได้กลายเป็นอาทิตย์ที่ยังคงทอแสงผ่านทางบทประพันธ์บทนี้ ซึ่งยังคงส่องสว่างแก่คนที่ยังคงค้นหาคุณค่าแห่งความสุขของเสรีชนและสังคมจนถึงทุกวันนี้

---

21 ตั้งแต่ปี 1985 “เพลงสรรเสริญแด่ความสุข” ได้ออกแสดงทุกปีที่โตเกียวและเมืองสำคัญอื่นๆ โดยการรวมตัวกันของนักร้องทั้งมืออาชีพและมือสมัครเล่น และบางครั้งได้รับการสนับสนุนจากผู้แทนสหภาพยุโรปในญี่ปุ่น การแสดงครั้งสุดท้ายในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2009 ได้สร้างสถิติรวบรวมนักร้องถึง 5,000 คน

22 ประสบการณ์ด้านประชาธิปไตยไทยและประเทศเพื่อนบ้านเป็นตัวอย่างที่ดี ในประเทศไทยได้มีความพยายามของผู้อำนวยเพลงท่านหนึ่งที่จะออกแสดงบทประพันธ์นี้ทุกปีในประเทศ

23 สัญลักษณ์นี้เป็นที่ต่อสู้มานานโดยเฉพาะในฝรั่งเศสตั้งแต่การปฏิวัติเมืองปี 1789